

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت پژوهش

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاباری از خداوند بجان و اعتماد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتدای فرهنگ و تمدن بشری مادیان و انجمن و احضای هیئت علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تعهد می کنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج و دانش و ارائه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمانها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روان شناسی تربیتی (M.A)

موضوع:

**مقایسه ویژگی های شخصیتی و سلامت روان دانش آموزان با گستره عاطفی، پذیرش و
گیرندگی اجتماعی بالا و پائین**

استاد راهنما:

دکتر مژگان سپاه منصور

استاد مشاور:

دکتر داوود معنوی پور

نگارنده:

محمد شایسته کیا

سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰

تقدیم ہے:

موی سید مادر

و چشم ہامی ہمیشہ نگران پدر

تقدیر و تشکر

در این جابر خود لازم می دانم که از استاد ارجمندم سرکار خانم دکتر مژگان سپاه منصور که با کمال فضل و بردباری

در کلیه مراحل انجام این پژوهش مرا راهنمایی و هدایت فرمودند تشکر و قدرانی می نمایم

همچنین از استاد گرامی جناب آقای دکتر داوود معنوی که در این پژوهش بار راهنمایی های خود مرا یاری نمودند تشکر و

قدردانی می نمایم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب محمد شایسته کیا دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۶۶۴۸۴۱۰۰ در رشته روانشناسی-تربیتی که در تاریخ ۹۱/۶/۱۹ از پایان نامه خود تحت مقایسه ویژگی های شخصیتی و سلامت روان دانش آموزان با گستره عاطفی، پذیرش و گیرندگی اجتماعی بالا و پایین با کسب نمره 19/5 و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در موارد که دستاوردهای علمی و پژوهشید یگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه و موسسا آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۹۱/۶/۱۹

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای /خانم محمد شایسته کیا از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۹/۵ بحروف نوزده ونیم و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

فهرست

۱	فصل اول کلیات پژوهش
۲	۱-۱ مقدمه
۴	۲-۱ بیان مسئله
۷	۳-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش
۱۰	۴-۱ هدف های پژوهش
۱۱	۵-۱ فرضیه های پژوهش
۱۲	۶-۱ تعریف واژه ها و اصطلاحات
۲۱	فصل دوم مبانی نظری و پیشینه پژوهش
۲۲	۱-۲ مقدمه
۲۲	۲-۲ مبانی نظری پژوهش
۲۲	۱-۲-۲ شخصیت
۲۵	۲-۲-۲ نظریه های شخصیت

- ۲۵..... ۳-۲-۲ وجوه اشتراک و افتراق نظریه های شخصیت
- ۲۶..... ۳-۲ نظریه های رسمی در مقابل نظریه های شخصی
- ۲۷..... ۱-۳-۲ رویکرد روانکاوی
- ۲۸..... ۲-۳-۲ رویکرد تیپ شناسی
- ۲۸..... ۳-۳-۲ رویکرد رفتاری
- ۲۸..... ۴-۳-۲ رویکرد یادگیری اجتماعی
- ۲۹..... ۵-۳-۲ رویکرد تحلیل عاملی
- ۲۹..... ۶-۳-۲ رویکرد شناختی
- ۲۹..... ۷-۳-۲ رویکرد انسان گرایی
- ۳۰..... ۸-۳-۲ رویکرد حیطه محدود
- ۳۰..... ۴-۲ نظریه های شخصیت
- ۳۰..... ۱-۴-۲ شخصیت از نظر فروید
- ۳۲..... ۲-۴-۲ شخصیت از نظر یونگ

- ۳۴ ۳-۴-۲ شخصیت از نظر کیمبل
- ۳۵ ۴-۴-۲ شخصیت از نظر گوردون آلپورت
- ۳۵ ۵-۴-۲ شخصیت از نظر آدامز
- ۳۵ ۶-۴-۲ شخصیت از نظر کارل راجرز
- ۳۶ ۷-۴-۲ شخصیت از نظر جی.بی. واتسون
- ۳۶ ۸-۴-۲ شخصیت از نظر اریک اریکسون
- ۳۶ ۹-۴-۲ شخصیت از نظر جورج کلی
- ۳۶ ۵-۲ عوامل پنج گانه شخصیت
- ۴۲ ۶-۲ سلامت روان
- ۴۶ ۱-۶-۲ تاریخچه خدمات بهداشت روان در ایران
- ۵۰ ۲-۶-۲ سلامت روان در مدرسه
- ۵۱ ۷-۲ پذیرش اجتماعی
- ۵۶ ۸-۲ گروه سنجی

۵۸	۹-۲ پیشینه پژوهش
۶۶	فصل سوم روش پژوهش
۶۷	۱-۳ روش پژوهش
۶۷	۲-۳ جامعه پژوهش
۶۸	۳-۳ نمونه پژوهش و روش نمونه گیری
۶۸	۴-۳ ابزار جمع آوری اطلاعات
۶۹	۵-۳ دستورالعمل اجرای آزمون ها
۷۴	۶-۳ روش تجزیه و تحلیل داده ها
۷۵	فصل چهارم تجزیه و تحلیل آماری
۷۶	۱-۴ مقدمه
۷۷	۲-۴ شاخص های توصیفی
۸۹	۳-۴ شاخص های استنباطی
۱۱۶	فصل پنجم بحث و نتیجه گیری

۱-۵ مقدمه ۱۱۷

۲-۵ بحث و نتیجه گیری ۱۱۹

۳-۵ محدودیت های پژوهش ۱۲۵

۴-۵ پیشنهادها ۱۲۵

منابع ۱۲۵

فهرست جداول

- جدول (۱-۴) شاخص های توصیفی سلامت روان در دانش آموزان با پذیرش اجتماعی ۷۷
- جدول (۲-۴) شاخص های توصیفی سلامت روان در دانش آموزان با گیرندگی اجتماعی بالا و پائین ۷۹
- جدول (۳-۴) شاخصهای توصیفی سلامت روان در دانش آموزان با گستره عاطفی بالا و پایین ۸۱
- جدول (۴-۴) شاخصهای توصیفی ویژگیهای شخصیت در دانش آموزان با پذیرش اجتماعی بالا و پائین ۸۳
- جدول (۵-۴) شاخصهای توصیفی ویژگیهای شخصیت در دانش آموزان با گیرندگی اجتماعی بالا و پائین ۸۵
- جدول (۶-۴) شاخصهای توصیفی ویژگیهای شخصیت در دانش آموزان با گستره عاطفی بالا و پائین ۸۷
- جدول (۷-۴) شاخصهای استنباطی سلامت روان در دانش آموزان با پذیرش اجتماعی بالا و پائین ۸۹
- جدول (۸-۴) شاخصهای استنباطی سلامت روان در دانش آموزان با گیرندگی اجتماعی بالا و پائین ۹۳
- جدول (۹-۴) شاخص های استنباطی سلامت روان و گستره عاطفی بالا و پائین ۹۷
- جدول (۱۰-۴) شاخصهای استنباطی ویژگیهای شخصیت در دانش آموزان با پذیرش اجتماعی بالا و پائین ۱۰۱
- جدول (۱۱-۴) شاخصهای استنباطی ویژگیهای شخصیت در دانش آموزان با گیرندگی اجتماعی بالا و پائین .. ۱۰۶
- جدول (۱۲-۴) شاخصهای استنباطی ویژگیهای شخصیت در دانش آموزان با گستره عاطفی بالا و پائین ۱۱۱

فهرست نمودارها

- نمودار (۱-۴) شاخص نشانه های بدنی به تفکیک پذیرش اجتماعی بالا و پائین..... ۹۰
- نمودار (۲-۴) شاخص اضطراب و بیداری به تفکیک پذیرش اجتماعی بالا و پائین..... ۹۱
- نمودار (۳-۴) شاخص ناکش وری اجتماعی به تفکیک پذیرش اجتماعی بالا و پائین..... ۹۱
- نمودار (۴-۴) شاخص افسردگی به تفکیک پذیرش اجتماعی بالا و پائین..... ۹۲
- نمودار (۵-۴) شاخص نشانه های بدنی به تفکیک گیرندگی اجتماعی بالا و پائین..... ۹۴
- نمودار (۶-۴) شاخص اضطراب و بیخوابی به تفکیک گیرندگی اجتماعی بالا و پائین..... ۹۵
- نمودار (۷-۴) شاخص نارساکنش وری به تفکیک گیرندگی اجتماعی بالا و پائین..... ۹۵
- نمودار (۸-۴) شاخص افسردگی به تفکیک گیرندگی اجتماعی بالا و پائین..... ۹۶
- نمودار (۹-۴) شاخص نشانه های بدنی به تفکیک گستره عاطفی بالا و پائین..... ۹۸
- نمودار (۱۰-۴) شاخص اضطراب و بیخوابی به تفکیک گستره عاطفی بالا و پائین..... ۹۹
- نمودار (۱۱-۴) شاخص نارساکنش وری اجتماعی به تفکیک گستره عاطفی بالا و پائین..... ۹۹
- نمودار (۱۲-۴) شاخص افسردگی به تفکیک گستره عاطفی بالا و پائین..... ۱۰۰
- نمودار (۱۳-۴) شاخص روان نژندی به تفکیک پذیرش اجتماعی بالا و پائین..... ۱۰۳
- نمودار (۱۴-۴) شاخص برونگرائی به تفکیک پذیرش اجتماعی بالا و پائین..... ۱۰۳
- نمودار (۱۵-۴) شاخص انعطاف پذیری به تفکیک پذیرش اجتماعی بالا و پائین..... ۱۰۴
- نمودار (۱۶-۴) شاخص دلپذیربودن به تفکیک پذیرش اجتماعی بالا و پائین..... ۱۰۴
- نمودار (۱۷-۴) شاخص مسئولیت پذیری به تفکیک پذیرش اجتماعی بالا و پائین..... ۱۰۵

- نمودار (۴-۱۸) شاخص روان نژندی به تفکیک گیرندگی اجتماعی بالا و پائین..... ۱۰۸
- نمودار (۴-۱۹) شاخص برونگرائی به تفکیک گیرندگی اجتماعی بالا و پائین..... ۱۰۸
- نمودار (۴-۲۰) شاخص انعطاف پذیری به تفکیک گیرندگی اجتماعی بالا و پائین..... ۱۰۹
- نمودار (۴-۲۱) شاخص دلپذیر بودن به تفکیک گیرندگی اجتماعی بالا و پائین..... ۱۰۹
- نمودار (۴-۲۲) شاخص مسئولیت پذیر بودن به تفکیک گیرندگی اجتماعی بالا و پائین..... ۱۱۰
- نمودار (۴-۲۳) شاخص روان نژندی به تفکیک گستره عاطفی بالا و پائین..... ۱۱۳
- نمودار (۴-۲۴) شاخص برونگرائی به تفکیک گستره عاطفی بالا و پائین..... ۱۱۳
- نمودار (۴-۲۵) شاخص انعطاف پذیری به تفکیک گستره عاطفی بالا و پائین..... ۱۱۴
- نمودار (۴-۲۶) شاخص دلپذیر بودن به تفکیک گستره عاطفی بالا و پائین..... ۱۱۴
- نمودار (۴-۲۷) شاخص مسئولیت پذیر بودن به تفکیک گستره عاطفی بالا و پائین..... ۱۱۵
- نمودار دانش آموز با گیرندگی اجتماعی بالا و گستره عاطفی پائین..... ۱۳۱
- نمودار دانش آموز با گیرندگی اجتماعی پایین..... ۱۳۲
- نمودار دانش آموز با گستره عاطفی پائین..... ۱۳۳
- نمودار دانش آموز با گستره عاطفی بالا..... ۱۳۴
- نمودار دانش آموز با پذیرش اجتماعی بالا..... ۱۳۵
- نمودار دانش آموز با پذیرش اجتماعی پائین و گستره عاطفی بالا..... ۱۳۶

فصل یکم

کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه

بسیاری از روان شناسان از جمله ابرهام مازلو^۱ (۱۹۰۸-۱۹۷۰)، کارل راجرز^۲ (۱۹۰۲) و اریک برن^۳ (۱۹۱۰-۱۹۷۰) ویژگی هایی هم چون کار آمدی در ادراک، توانائی کنترل اختیاری رفتار، خود شناسی، عزت نفس و پذیرش، توانائی در برقراری روابط محبت آمیز و باروری را نمودار بهزیستی عاطفی می دانند (براهنی و همکاران ۱۳۸۲) و سازگاری اجتماعی را به عنوان مهم ترین نشان سلامت روانی قلمداد می نمایند (نظیری، ۱۳۶۱).

تعاملات اجتماعی اولیه با والدین و ارتباطات بعدی با همسالان و دیگر بزرگسالان باعث افزایش مهارت های سازگاری و تطابق در آنها میشود (هابر^۴، لیچ^۵ و پریس^۶، ۱۹۹۷). کیرنز^۷، لونگ^۸ و بوچانان^۹ (۱۹۹۵) در این زمینه اظهار میدارند که فرایندهای سازگاری در زمینه ارتباطات اجتماعی شکل می گیرد، پس می توان چنین نتیجه گرفت که اجتماعی شدن زمینه افزایش سازگاری را در افراد فراهم می آورد (هابر، ریچ و پرایس ۱۹۹۶ به نقل از ثابتی و شهنی بیلاقی، ۱۳۸۳).

¹ Abraham H. Maslow

² Carl Rogers

³ Ericke Berne

⁴ Haber

⁵ Leach

⁶ Price

⁷ Cairns

⁸ Leung

⁹ Buchanan

برای حفظ روحیه سازگاری با محیط، انسان نیاز به احساس امنیت دارد. پذیرش اجتماعی در دوره نوجوانی میتواند به جوان کمک کند تا نسبت به دنیایی که در آن به سر میبرد احساس امنیت و آرامش کند (قشلاقی، ۱۳۸۱). احساس آرامش درونی که در ارتباط با دوستان، محل کار و مدرسه و همه موقعیت‌های دیگر به دست می‌آید (نظیری، ۱۳۷۹).

سازگاری اجتماعی بر این ضرورت متکی است که نیازها و خواسته‌های فرد با منافع و خواسته‌های گروهی که در آن زندگی می‌کند، هماهنگ و متعادل شود و حتی الامکان از برخورد و اصطکاک مستقیم و شدید با منافع و ضرورت گروهی جلوگیری به عمل آید (والی پور، ۱۳۷۰).

در سنین نوجوانی، نوجوانان به رفاقت و دوستی با همسالان، جذب گروهی و پذیرش در جامعه دوستان اهمیت فراوانی می‌دهند. لذا گروه همسالان دارای قدرت زیادی است و میتواند اعضای گروه را تحت تاثیر قرار دهد (بیابانگرد، ۱۳۸۲) و نوجوانان تا اندازه‌ای نظر خود را در مورد خویشتن و نیز عزت نفسشان را بر اساس واکنش‌های همسالان نسبت به خود شکل می‌دهند. در جریان تعامل افراد گروه با یکدیگر فراز و نشیب‌های زیادی وجود دارد، برخی تمایل به معاشرت و مصاحبت با اشخاص معینی دارند، در حالی که پاره‌ای دیگر هیچ کششی نسبت به این افراد خاص حس نمی‌کنند. هم چنین برخی افراد در نتیجه چنین روابطی احساس اهمیت و ارزشمندی میکنند، در حالی که بقیه از این حالت چندان نگران نیستند (براتوند، ۱۳۷۶).

هراس از گمنامی و تنهایی، نوجوان را برمی‌انگیزد تا خود را در ارتباط با گروه همسالان قرار دهد. رنج ناشناخته ماندن آنچنان او را تحت تاثیر قرار میدهد که برای احساس تعلق به گروه فعالیت بیشتری را از خود بروز میدهد. همبستگی گروهی در این مرحله قوی تر از سایر مراحل زندگی است و غالباً به عنوان یک شاخص موفقیت برای اکثر نوجوانان محسوب می‌گردد. نیاز به تعلق گروه، به مفهوم پذیرش و قبول گروه مورد نظر جوانان است. هر نوع رویدادی که بر این پذیرش اثر

گذارد، نوجوان را دچار تزلزل، احساس بی اعتمادی به خود و احساس عدم کفایت خواهد کرد (شرفی، ۱۳۷۴).

استرس ناشی از عدم پذیرش فرد در گروه منجر به محرومیت از منابعی هم چون حمایت اجتماعی، تعامل مثبت با گروه همسالان و بزرگسالان و نیز مشکلاتی بر سر راه بهبود مهارت اجتماعی و توانائی سازگاری اجتماعی می گردد. تاثیر گروه همسالان در پیشرفت تحصیلی و اجتماعی دانش آموزان بالغ بر ۴۰ سال است که مورد توجه محققان بوده و در زنجیره روابط و تعاملات اجتماعی آنها در مدرسه مورد بحث قرار گرفته است (جانسون، ۲۰۰۰^{۱۰}).

طبق پژوهش های انجام شده بچه هایی که از خودپنداره و عزت نفس بالا برخوردارند، روابط بین فردی بهتری داشته و بیشتر مورد پذیرش همسالان خود قرار می گیرند. بدون تردید سازگاری در ابعاد دوگانه فردی و اجتماعی لازمه موفقیت در هر فعالیت هدفمندی است. محبوبیت گروهی، ریشه در کارهای مورنو (۱۹۲۵) دارد.

این که فرد در گروه چه واکنشی نشان میدهد و از دید اعضای دیگر گروه در چه جایگاه و رتبه ائی قرار دارد در این پژوهش با عناوین گستره عاطفی، پذیرش اجتماعی و گیرندگی اجتماعی به وسیله سوسیوگرام مشخص و دانش آموزان از لحاظ ویژگی های شخصیتی و سلامت روان بررسی میشوند (گنجی، ۱۳۸۳).

۱-۲ بیان مساله

روان شناسان و دیگران عموماً اتفاق نظر دارند که انسان ها انگیزه دارند که با یکدیگر پیوند برقرار کنند. به نظر می رسد که ما از لحاظ درونی نوعی نیاز به دلبستگی، نیاز به ارتباط یافتن با هم قطاران انسانی به صورتی دوستانه و به شکل تعاونی داریم. البته، ما چنین پیوندهایی را با هر کسی که ملاقات می کنیم، تشکیل نمی دهیم. ما تمایزهایی را قایل می شویم و انتخاب می کنیم که با بعضی

¹⁰ Johnson 2000

ها باشیم و از بعضی دیگر اجتناب کنیم. از بعضی ها خوشمان می آید و از بعضی دیگر خوشمان نمی آید و دیگران نیز معمولاً چنین حسی را نسبت به ما دارند. بسیاری از روانشناسان اجتماعی معتقدند که وقتی ما هیجان های مثبت را تجربه می کنیم، ارزشیابی های مثبت انجام می دهیم و وقتی هیجان های منفی را تجربه می کنیم، ارزشیابی های منفی انجام می دهیم (رو^{۱۱}-۱۹۹۶).

وقتی فرد دیگری باعث احساس خوبی در ما می شود یا صرفاً با احساس خوبی تداومی می شود، مورد علاقه ما واقع می شود و وقتی شخص دیگری باعث احساس بدی در ما می شود یا صرفاً با احساس بد تداومی می شود مورد عدم علاقه ما قرار می گیرد (گنجی-۱۳۸۲).

بخش عمده زندگی ما صرف تعامل با مردمان دیگر می شود و به نظر می رسد که این تمایل به دلبستگی دارای اساس عصب-زیست شناختی است (رو - ۱۹۹۶). فرض بر این است که نیاز به دلبستگی به دیگران و پذیرفته شدن از سوی آنان برای بهزیستی روانشناختی مانند گرسنگی و تشنگی برای بهزیستی ما ضروری است (باتسیرو و وییری^{۱۲}، ۱۹۹۵).

انسان موجودی اجتماعی است و برای بقا و تکامل نیازمند پذیرش در اجتماع است. ولی چرا بعضی افراد موفق می شوند به راحتی پذیرش گروهی را که در آن عضو هستند بدست آورده و تبدیل به چهره محبوب و مورد قبول دیگر اعضا گروه گردند. بعضی دیگر به رغم عضویت در گروه، دچار انزوا شده و پذیرش کمتری را کسب کرده و از محبوبیت کافی برخوردار نیستند؟ این سوالی است که ذهن پژوهشگر را درگیر کرده و موجب شده است تحقیقی بر روی دانش آموزان پسر دوره دبیرستان مشغول به تحصیل در مدارس تهران انجام دهد و پس از انجام آزمایش جامعه سنجی (سوسیومتری^{۱۳}) افرادی را که بالاترین و پایین ترین میزان گستره عاطفی، گیرندگی و پذیرش

¹¹ Row

¹² Batsir

¹³ Sociometry